

PRIMJENA INSTRUMENATA
EUROPSKE UNIJE
U KAZNENOM PRAVOSUĐU

PRIMJENA INSTRUMENATA EUROPSKE UNIJE U KAZNENOM PRAVOSUĐU

Marijan Bitanga
Marin Mrčela
Zuzana Vikarská

Pravni institut za Srednju i Istočnu Europu (CEELI)
i Udruga hrvatskih sudaca

Prosinca 2021.

Sadržaj ove komunikacije predstavlja stajališta autora i u potpunosti su njegova/njezina su odgovornost. Europska komisija ne preuzima odgovornost za moguću uporabu informacija sadržanih u njoj.

SADRŽAJ

Uvod	5
Standardi Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) kao temelj za direktive Europske unije	9
Područje primjene Direktiva: 'kazneni postupak'	12
1. Direktiva 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima	14
2. Direktiva 2012/13/EU o pravu na informiranje u kaznenom postupku	15
3. Direktiva 2013/48/EU o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima	17
4. Direktiva (EU) o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku	20
Zaključci	25

UVOD

Kazneno pravo nesumnjivo predstavlja jedno od najosjetljivijih područja nacionalnog prava, i to ne samo u odnosu na osobe protiv kojih je podignuta kaznena optužba, nego i iz perspektive nacionalnih država koje žele zadržati kontrolu nad ovim područjem zakonskog uređenja koliko je god to moguće. Unatoč tome, međunarodne institucije, uključujući i Europsku uniju i Vijeće Europe imale su utjecaj na razvoj nacionalnog kaznenog prava.

Međunarodni (i nadnacionalni) učinak nacionalnog kaznenom pravosuđa temelji se na činjenici da je **pravo na pravično suđenje** zajamčeno ne samo u nacionalnim ustavnim porecima, nego i u skladu s Europskom konvencijom za ljudska prava i Poveljom Europske unije o temeljnim pravima.

<p style="text-align: center;">Europska konvencija o ljudskim pravima (Vijeće Europe, 1950.)</p> <p style="text-align: center;">Članak 6.</p> <p><i>1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.</i></p>	<p style="text-align: center;">Povelja o temeljnim pravima (Europska unija, 2000.)</p> <p style="text-align: center;">Članak 47. Pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje</p> <p><i>Svatko čija su prava i slobode zajamčeni pravom Unije povrijeđeni ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom, u skladu s uvjetima utvrđenima ovim člankom.</i></p> <p><i>Svatko ima pravo da zakonom prethodno ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Svatko ima mogućnost biti savjetovan, branjen i zastupan.</i></p> <p><i>Pravna pomoć osigurava se za osobe koje nemaju dostatna sredstva, u mjeri u kojoj je takva pomoć potrebna za osiguravanje učinkovitog pristupa pravosuđu.</i></p>
---	---

¹ **Europska unija** (u daljnjem tekstu: EU ili Unija) međunarodna je organizacija koju trenutno čini 27 država članica. Osnovana je 1952. kao Europska zajednica za ugljen i čelik, a uključivala je šest država osnivačica: Njemačku, Francusku, Belgiju, Nizozemsku, Luksemburg i Italiju. Kasnije (1958.) postaje Europska ekonomska zajednica, potom Europska zajednica (1967.), te, naposljetku, Europska unija (1993.). Najvažnije su institucije EU-a: Europska komisija koja je najbližnja nacionalnim vladama i uživa privilegij zakonodavne inicijative u Europskoj uniji, Vijeće ministara koje ima najvažniju ulogu u zakonodavnom postupku i u kojem se predstavljaju nacionalni interesi, Europski parlament koji također sudjeluje u zakonodavnom postupku i čije članove izravno biraju građani EU-a te **Sud Europske unije (sa sjedištem u Luksemburgu)** koji je nadležan za konačno tumačenje ugovora Europske unije, sukladno članku 19. Ugovora o Europskoj uniji.

² **Vijeće Europe** međunarodna je organizacija koju trenutno čini 47 država članica, uključujući svih 27 država članica Europske unije, ali i druge zemlje, poput Švicarske, Lihtenštajna, Rusije, Turske, države bivše Jugoslavije i države koje se nalaze između Istočne Europe i Zapadne Azije. Osnovano je u Londonu 1949. s ciljem očuvanja mira na europskom kontinentu. Najvažnija su tijela Vijeće Europe Odbor ministara koji je sastavljen od predstavnika nacionalnih izvršnih vlasti, Parlamentarna skupština koju čine zastupnici nacionalnih parlamenata te **Europski sud za ljudska prava (sa sjedištem u Strasbourgu)** koji prati usklađenost s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija o ljudskim pravima, Konvencija ili EKLJP).

Ova publikacija naglasak stavlja na različite načine na koji su način postupovna pravila u nacionalnom kaznenom pravosuđu **pod utjecajem više razine**, odnosno, Vijeća Europe i Europske unije. Kada je riječ o Vijeću Europe, najveći utjecaj u tom smislu ima sudska praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), ponajprije u svjetlu članka 6. Konvencije. S druge strane, u pogledu utjecaja Europske unije, može se zaključiti da je zakonodavno tijelo Unije usvojilo cijeli niz zakonodavnih instrumenata (vidi tekst niže) kako bi se postigla usklađenost nacionalnih pravnih poredaka i zajamčila ista minimalna razina zaštite postupovnih jamstava. Zanimljivo je spomenuti da je na ove instrumente iznimno utjecala sudska praksa ESLJP-a. Zapravo, oni se mogu smatrati svojevrsnom *kodifikacijom* sudske prakse ESLLJP-a u pogledu postupovnih jamstava.

Prije nego što je u prosincu 2009. na snagu stupio Lisabonski ugovor, zakonski instrumenti u ovom području usvajali su se u obliku **okvirnih odluka**. U tom smislu, **Europski uhidbeni nalog**³ vjerojatno predstavlja najznačajniju okvirnu odluku u području kaznenog pravosuđa.

Europski uhidbeni nalog (Okvirna odluka 2002/584/JHA)

Isječci iz Preambule

(5) Cilj koji si je postavila Unija, da postane područje slobode, sigurnosti i pravde, vodi prema ukidanju izručenja između država članica i njegovu zamjenjivanju sustavom predaje osoba između pravosudnih tijela. [...]

Tradicionalni odnosi suradnje koji su do sada prevladavali između država članica trebali bi biti zamijenjeni sustavom slobodnog protoka sudskih odluka u kaznenim stvarima, kako prije, tako i poslije donošenja pravomoćnih odluka, u području slobode, sigurnosti i pravde.

(6) Europski uhidbeni nalog, predviđen ovom Okvirnom odlukom, prva je konkretna mjera u području kaznenog prava kojom se primjenjuje načelo uzajamnog priznavanja, koje Europsko vijeće smatra „kamenom temeljcem” pravosudne suradnje.

(10) Mehanizam europskog uhidbenog naloga temelji se na visokoj razini povjerenja između država članica. [...]

(12) Ova Okvirna odluka poštuje temeljna prava i načela priznata u članku 6. Ugovora o Europskoj uniji, koja se odražavaju i u Povelji o temeljnim pravima Europske unije, a posebno u njezinu poglavlju VI. [...]

Nesumnjivo je da zakonski instrument EU-a kao što je Europski uhidbeni nalog značajno utječe na nacionalne pravne poretke, stoga je važno zapitati se je li Unija uopće nadležna usvojiti takav neki instrument. Pitanja nadležnosti Unije uređuju tri temeljna načela: 1/ **načelo dodjeljivanja**, na temelju kojega Unija može djelovati samo u granicama nadležnosti koje su joj dodijeljene; 2/ **načelo supsidijarnosti**, koje nalaže da Unija djeluje samo ako države članice ne mogu same ostvariti cilj i 3/ **načelo proporcionalnosti** (razmjernosti) prema kojem Unija treba odabrati sredstvo djelovanja koje ne prelazi ono što je potrebno za uređenje navedenog područja.

³ Decizia-cadru a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO L 190, 18 iul. 2002, pag. 1-26)

Članak 5. UEU-a

(2) Na temelju načela **dodjeljivanja**, Unija djeluje samo u granicama nadležnosti koje su joj države članice dodijelile Ugovorima kako bi postigla njima određene ciljeve. Nadležnosti koje Ugovorima nisu dodijeljene Uniji, zadržavaju države članice.

(3) Na temelju načela **supsidijarnosti**, u područjima koja nisu u njezinoj isključivoj nadležnosti, Unija djeluje samo ako i u mjeri u kojoj ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, nego se zbog opsega ili učinka predloženog djelovanja oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije. [...]

(4) Na temelju načela **proporcionalnosti**, sadržaj i oblik djelovanja Unije ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje ciljeva Ugovorâ. [...]

Što se načela dodjeljivanja tiče, krajem prošlog stoljeća države članice značajno su proširile nadležnosti Unije u području kaznenog prava. **Ugovorom iz Amsterdama** (potpisan 2. listopada 1997., na snazi od 1. svibnja 1999.) proširene su ovlasti Unije u tzv. **području slobode, sigurnosti i pravde** (PSSP).

Tijekom finskog predsjedanja Vijećem u drugoj polovici 1999., Europsko vijeće usvojilo je 15. i 16. listopada 1999. tzv. **zaključke Europskog vijeća iz Tamperea** kojima se postavlja jasan cilj razvoja područja slobode, sigurnosti i pravde. Uz to, 29. studenog 2000., Vijeće je usvojilo program instrumenata Europske unije čiji je cilj primjena načela uzajamnog priznavanja sudskih odluka u kaznenim pitanjima (SL C 12, 15. siječnja 2001., str. 10). Vijeće je 30. studenoga 2009. usvojilo **Plan za jačanje postupovnih prava osumnjičenika ili optuženika u kaznenom postupku**, a 10. prosinca 2009. tzv. **Stockholmski program** u kojem je pozdravilo Izvedbeni plan i pozvalo Komisiju da ispita dodatne elemente minimalnih prava u kaznenom postupku.

Plan za jačanje postupovnih prava osumnjičenika ili optuženika u kaznenom postupku (30. studenog 2009.)

Mjera A: Pravo na prevođenje i tumačenje

Mjera B: Pravo na informiranje o pravima i informiranje o optužbama

Mjera C: Pravo na pravni savjet i pravnu pomoć

Mjera D: Komunikacija s rodbinom, poslodavcima i konzularnim tijelima

Mjera E: Posebna zaštita ranjivih osumnjičenika ili okrivljenika

Mjera F: Zelena knjiga o pravu na preispitivanje razloga za zadržavanje

Do danas je EU usvojila značajan broj zakonskih instrumenata u području kaznenog postupka, od čega se neki analiziraju u tekstu dolje. Dakle, iako se materijalno kazneno pravo i dalje (većinom⁴) uređuje na nacionalnoj razini, pravila **kaznenog postupka** sada su uglavnom usklađena na razini Unije, u skladu s etabliranom sudskom praksom ESLJP-a. Što se pak oblika tiče, Unija je odabrala **direktive** kao najprikladniji zakonski instrument za usklađivanje kaznenih postupovnih pravila, kao što jasno proizlazi iz Članka 82 UFEU-a (vidi dolje). Za razliku od uredbi, direktive nisu izravno primjenjive, odnosno, to nisu do kraja isteka roka za prenošenje. U direktivama EU od država članica traži da postignu određeni rezultat, pri čemu imaju na raspolaganju vrijeme i odluku kako uskladiti nacionalne pravne poretke sa zahtjevima iz direktiva. Direktive su izravno primjenjive tek po isteku roka za podnošenje.

Članak 288. UFEU-a

Uredba ima opću primjenu. Obvezujuća je u cijelosti i neposredno se primjenjuje u svim državama članicama.

Direktiva je obvezujuća, u pogledu rezultata koji je potrebno postići, za svaku državu članicu kojoj je upućena, a odabir oblika i metoda postizanja tog rezultata prepušten je nacionalnim tijelima.

Članak 82.(2)(b) isto tako nalaže direktive kao oblik zakonskog instrumenta. Ovaj članak predstavljao je pravni temelj za usvajanje svih dosadašnjih instrumenata Europske unije. Drugim riječima, prava pojedinaca u kaznenom postupku ne mogu se ujednačiti uredbama Europske unije. Jedini je način da se usklade preko direktiva koje uspostavljaju minimalna pravila. Države članice mogu osigurati višu razinu zaštite nego što to nalažu direktive.

Članak 82. UFEU-a

(2) [EU] može direktivama [...]uspostaviti minimalna pravila potrebna za olakšavanje uzajamnog priznavanja presuda i sudskih odluka te policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima s prekograničnim elementima. U tim se pravilima uzimaju u obzir razlike pravnih tradicija i sustava država članica.

Pravila se odnose na:

- a) *uzajamno prihvaćanje dokaza među državama članicama*
- b) *prava pojedinaca u kaznenom postupku*
- c) *prava žrtava kaznenog djela*
- d) *sve druge posebne aspekte kaznenog postupka[...].*

⁴ Postoje određeni izuzeci, npr. u području financijskih interesa Unije. U skladu s člankom 325., stavak 2 UFEU-a, 'Radi suzbijanja prijevара koje utječu na financijske interese Unije države članice poduzimaju iste mjere koje poduzimaju radi suzbijanja prijevара koje su usmjerene protiv njihovih vlastitih financijskih interesa'.

Kao što je navedeno u tekstu gore, zakonodavno tijelo Unije (do sada) je donijelo niz zakonodavnih instrumenata koji postavljaju minimalne standarde prava pojedinaca u kaznenom postupku. Najvažniji instrumenti navode se u dijagramu niže u tekstu. Popis različitih subjektivnih prava koja su zajamčena pravnim poretkom Europske unije uključuje pravo na tumačenje i prevođenje (DIR 2010/64/EU), pravo na informiranje u kaznenom postupku (DIR 2012/13/EU), pravo na pristup odvjetniku (DIR 2013/48/EU), pretpostavku nedužnosti (DIR 2016/343), prava djece u kaznenom postupku (DIR 2016/800) ili pravo na pravnu pomoć (DIR 2016/1919).

	Direktiva br.	Predmet	Rok za prenošenje	Izvešće
	<i>Decizia-cadru 2002/584/JAI</i>	<i>Europski uhidbeni nalog</i>	<i>31. prosinca 2003.</i>	<i>31. prosinca 2004.</i>
1	DIR 2010/64/EU	tumačenje i prevođenje	27. listopada 2013.	27. listopada 2014.
2	DIR 2012/13/EU	informiranje u kaznenom postupku	2. lipnja 2014.	2. lipnja 2015.5
3	DIR 2013/48/EU	pristup odvjetniku	27. studenog 2016.	28. studenog 2019.
4	DIR (EU) 2016/343	pretpostavka nedužnosti	1. travnja 2018.	1. travnja 2021.
5	DIR (EU) 2016/800	prava djece	11. lipnja 2019.	11. lipnja 2022.
6	DIR (EU) 2016/1919	pravna pomoć	25. svibnja 2019.	25. svibnja 2022.

Prije nego što se osvrnemo na pojedinačne direktive, s posebnim naglaskom na treću i četvrtu, prvo ćemo predstaviti standarde koji su uspostavljeni sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava s obzirom da je njegovo tumačenje članka 6. Konvencije zasigurno utjecalo na sadržaj gore navedenih direktiva.

Standardi Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) kao temelj za direktive Europske unije

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁵ donesena je 4. studenog 1950. (3. rujna 1953. stupila na snagu) i međunarodni je ugovor Vijeća Europe prema kojem se njegove države članice obvezuju osigurati zaštitu temeljnih građanskih i političkih prava i sloboda. Od 5. studenoga 1997. Konvencija se primjenjuje u odnosu na Republiku Hrvatsku. Češka i Slovačka Federativna Republika Konvenciju je potpisala 21. veljače 1991., a na snagu je stupila 18. ožujka 1992. Nakon raspada Čehoslovačke, obje su države sljednice postale države članice Konvencije koja je pravno obvezujuća za njih od 1. siječnja 1993. do danas.

⁵ Tekst Konvencije na engleskom jeziku (puna verzija) dostupan je online na: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Osim što propisuje temeljna ljudska prava i slobode, Konvencija uspostavlja mehanizme kojima se ispituje moguće kršenje tih prava. Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu (u daljnjem tekstu: ESLJP ili Sud) osnovan je 1959. godine. Sud na temelju pojedinačnog zahtjeva razmatra je li tužena država poštivala prava iz Konvencije. ESLJP je postao stalna institucija zaštite ljudskih prava u Europi 1. studenog 1998. (Protokol 11).

Interpretativnom tehnikom Konvencije, ESLJP kroz svoju judikaturu uzima Konvenciju kao „živi instrument“⁶ i tako, unatoč neizmijenjenom tekstu Konvencije, održava Konvenciju ukorak s izazovima modernog vremena. ESLJP time omogućava jamstvo ljudskih prava i temeljnih sloboda koje odgovara suvremenom dobu i stupnju zaštite koji je nužan. Osim toga, Konvencija se razvija i pripadajućim Protokolima kada se njima dodaju nova prava.

Statistički pokazatelji otkrivaju da je ESLJP najveći broj povreda konvencijskih prava utvrdio u pogledu prava zajamčenih člankom 6. Konvencije, odnosno prava na pravično suđenje.⁷

**Europska konvencija o ljudskim pravima
(Vijeće Europe, 1950.)**

Članak 6.

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

Pravo na pravično suđenje u kaznenim predmetima izrijekom je zajamčeno u članku 6. stavku 1. i obuhvaća sljedeća jamstva: pravo na pristup zakonom ustanovljenom neovisnom i nepristranom sudu, pravo na javno suđenje te pravo na suđenje u razumnom roku. Sastavnice ovog stožernog načela kaznenog postupka su pravo na pretpostavku okrivljenikove nedužnosti (stavak 2.) te posebna minimalna prava obrane (stavak 3.).

U okviru prava na pravično suđenje, opći elementi pojma pravičnog postupka koji su zajednički za stranke u svim sudskim postupcima su: **a)** načelo kontradiktornosti, tj. pravo stranaka da budu nazočne radnjama u postupku te saslušane prije donošenja odluke, kao i konfrontacijska klauzula (pravo okrivljenika da bar jednom ima mogućnost djelotvorno ispitati svjedoka optužbe), **b)** načelo jednakosti oružja, **c)** pravo na obrazloženu odluku te zabrana korištenja nezakonitih dokaza.

ESLJP svojim presudama nastoji uskladiti nacionalna kaznena procesna prava, potičući države članice na promjene kako bi se postiglo uzajamno povjerenje među različitim državama članicama kroz uređenje fundamentalnih prava obrane i ujednačene pravne standarde.

⁶ Vidi *Tyrer protiv Ujedinjene Kraljevine* (1978) 2 EHRR 1.

⁷ Vidi pregled 'Overview ECHR 1959-2017'. Strasbourg: Europski sud za ljudska prava, 2018. dostupno online na: https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592017_ENG.pdf

S druge strane, to je dugotrajan postupak, posebice zato što sam ESLJP u svojim presudama ostavlja manevarski prostor državama članicama, a uz to se ni sam mehanizam nadzora nad izvršavanjem presuda ESLJP-a nije pokazao dovoljno učinkovitim jer nije nagnao države da jamstva prava podignu na zadovoljavajuću razinu. Tako je došlo do inicijative da se pojedina minimalna prava obrane urede direktivama.

Očekuje se da direktive Europske unije imaju snažniji učinak usklađivanja nego sudska praksa ESPLJP-a jer mehanizam njihova djelovanja ostavlja državama određen rok za prenošenje, a nakon isteka tog roka izravno se počinju primjenjivati odredbe direktive, pod uvjetom da jasno prenose prava na pojedince i da se primjenjuju na vertikalne odnose, tj. u sporu pojedinac-država.⁸ Nakon što su ispunjena tri uvjeta (vertikalni odnos, istek roka za prenošenje, dodjeljivanje prava pojedincima), sva tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku direktive moraju primjenjivati izravno, čak i ako nisu prenesene u nacionalni pravni poredak. Svaki se pojedinac pred tim tijelima postupka može pozvati na pravo koje mu jamči direktiva. Takav mehanizam trebao bi osigurati učinkovito ostvarivanje prava pojedinaca.

**Preambula Direktive 2013/48/EU
o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku**

(5) Premda su države članice stranke EKLJP-a i MPGPP-a, iskustvo je pokazalo da to samo za sebe ne omogućuje dovoljan stupanj povjerenja u kaznenopravne sustave drugih država članica.

(6) Uzajamno priznavanje odluka u kaznenim stvarima može djelotvorno funkcionirati jedino u ozračju povjerenja u kojem ne samo pravosudna tijela, već i svi sudionici kaznenog postupka, odluke pravosudnih tijela drugih država članica smatraju jednakovrijednim odlukama svojih vlastitih pravosudnih tijela, što pretpostavlja ne samo povjerenje u primjerenost pravila drugih država članica, već i povjerenje u pravilnu primjenu tih pravila. Osnaživanje uzajamnog povjerenja zahtijeva detaljnija pravila o zaštiti postupovnih prava i jamstava koja proizlaze iz Povelje, EKLJP-a i MPGPP-a. Također zahtijeva, putem ove Direktive i putem drugih mjera, daljnji razvoj minimalnih standarda u Uniji, kako je određeno u Povelji i EKLJP-u.

Člankom 82. stavkom 2. UFEU-a predviđeno je uspostavljanje minimalnih pravila primjenjivih u državama članicama radi olakšavanja uzajamnog priznavanja presuda i sudskih odluka te policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima koje se tiču prekograničnih pitanja. Ovaj se članak poziva na 'prava pojedinaca u kaznenom postupku' kao jedno od područja u kojem se mogu uspostaviti minimalna pravila.

(8) Zajednička minimalna pravila trebala bi povećati povjerenje u kaznenopravne sustave svih država članica, što bi, zauzvrat, trebalo dovesti do učinkovitije pravosudne suradnje u ozračju uzajamnog povjerenja i promicanju kulture temeljnih prava u Uniji. [...]

Svaka od direktiva obrađenih u nastavku ovog teksta ima za cilj ostvarivanje zajedničkih minimalnih prava. Koristi se izričaj "minimalna" jer predstavljaju donji prag, odnosno minimum jamstava zaštite okrivljenika u sporu s državom koji se ne smije sniziti jer u protivnom ne bi više bilo ni približne ravnoteže između okrivljenika i državnog represivnog aparata. Takvi bi se minimalni pravni standardi trebali na jednak način tumačiti i primjenjivati u različitim pravnim poretcima država članica.

⁸ Ovi su uvjeti utvrđeni u etabliranoj sudskoj praksi Suda Europske unije; primjerice, vidi predmet 41/74 *Van Duyn* [1974.] ili predmet 148/78 *Ratti* [1979.].

Uvodna izjava direktiva uvijek naglašava da se one odnose na **minimalnu razinu usklađivanja**, tj. da države članice mogu proširiti navedena prava iz Direktive kako bi osigurale bolju zaštitu. Ne vrijedi obratno: razina zaštite ne smije biti niža i ne može biti ispod standarda koji se nalažu Konvencijom. Direktive kojima se uspostavljaju standardi u kaznenom postupku u najvećem se dijelu temelje na praksi ESLJP-a. Također, uvodne izjave direktiva sadrže i izričit navod kako bi odredbe ovih direktiva koje odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom trebalo tumačiti i provoditi u skladu s tim pravima kako se tumače u sudskoj praksi ESLJP-a. Ovo je u skladu s člankom 53. Povelje o temeljnim pravima Europske unije.

**Preambula Direktive 2013/48/EU
o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku**

(53) Države članice trebale bi osigurati da se odredbe ove Direktive, ako odgovaraju pravima koja su zajamčena EKLJP-om, provode u skladu s onima iz EKLJP-a i s razvojem sudske prakse Europskog suda za ljudska prava.

(54) Ovom se Direktivom uspostavljaju minimalna pravila. Države članice mogle bi proširiti prava određena ovom Direktivom kako bi pružile veći stupanj zaštite. Takav veći stupanj zaštite ne bi smio biti prepreka uzajamnom priznavanju sudskih odluka koje ta minimalna pravila trebaju olakšati. Stupanj zaštite nikad ne bi smio pasti ispod standarda navedenih u Povelji i EKLJP-u, kako ih tumači sudska praksa Suda i Europskog suda za ljudska prava.

Povelja o temeljnim pravima Europske unije

**Članak 53.
Razina zaštite**

Nijedna odredba ove Povelje ne smije se tumačiti kao ograničavanje ili nepovoljno utjecanje na ljudska prava i temeljne slobode, na način na koji ih, u njihovim područjima primjene, priznaju pravo Unije i međunarodno pravo te međunarodni sporazumi čije su stranke Unija ili sve države članice, uključujući Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te ustavi država članica.

Područje primjene Direktiva: 'kazneni postupak'

Direktive koje se analiziraju niže u tekstu koriste pojmove „osumnjičeni“ i „okrivljenici“ u „kaznenom postupku“, međutim, važno je istaknuti da sam tekst ne sadrži definicije tih pojmova.

Pojam okrivljenika u formalnom se smislu razlikuje u nacionalnim pravima. U praksi ESLJP-a pojam „osumnjičenika“, odnosno „okrivljenika“ u materijalnom smislu, kao i prava koja mu pripadaju, određuju se kroz konvencijski pojam „optužbe“ i njezine vremenske granice.

Pojam „kaznena optužba“ iz članka 6. Konvencije ESLJP tumači kao pojam koji ima autonomno značenje, neovisno od kategorizacije koju propisuju vlasti pojedinih nacionalnih sustava država članica (*Adolf protiv Austrije*, § 30). Stoga pojam „kaznene optužbe“ treba tumačiti na način kako se tumači u sudskoj praksi ESLJP-a. U odnosu na prava osobe koja je optužena za kazneno djelo, Konvencija ne koristi izraz „kazneni postupak“ već „optužen za kazneno djelo“.

ESLJP je u svojim odlukama definirao pojam „optužbe“ na sljedeći način: „službena obavijest nadležne vlasti nekom pojedincu o tome da je počinio kazneno djelo“, kao i svaka radnja „kojom se bitno utječe na osumnjičeničku situaciju“, bez obzira na postojanje formalnog optužnog akta (*Deweer protiv Belgije*, 6903/75, 27. veljače 1980., §§ 42 i 46.; *Eckle protiv Njemačke*, § 73; *Brusco protiv Francuske*, §§ 46-50). Osoba je optužena kada su ona i njezino ponašanje predmet postupka (*Imbrioscia protiv Švicarske*, 13972/88, 24. studenog 1993.).

Ovakva tumačenje otvorila su put primjeni članka 6. Konvencije i na predraspravne stadije postupka pa je ESLJP zauzeo shvaćanje da se zaštitna jamstva okrivljenikove obrane predviđena tim člankom primjenjuju i u fazi kaznenog postupka prije suđenja kao i da osumnjičene i optužene osobe trebaju imati zajamčena prava iz članka 6. Konvencije još u početnim fazama policijskog ispitivanja (*Foti i drugi protiv Italije*, 7604/76, 7719/76, 7781/77 i 7913/77, 10. prosinca 1982.; *Salduz protiv Turske* 36391/02, 27. studenog 2008., § 50). Ovi su zaključci utrljali temelj pojmu „kaznenog postupka“ na način kako se koristi u direktivama. Dakle, Direktiva se primjenjuje ne samo na osobe koje su uhićene i zadržane, nego se može primijeniti i na raniju fazu postupka prema osumnjičeniku koji nije uhićen ni zadržan (vidi tekst niže).

U tom je smislu važno istaknuti da je diskrecijsko pravo nacionalnog zakonodavstva države članice da za određeno kažnjivo ponašanje predvidi kazneni postupak ili pak neki drugi postupak, ali važno je da vlasti države članice kada ovako postupaju ne isključe djelovanje Konvencije na nepravedan način. Postoje brojni predmeti u kojima se za različite postupke nije smatralo da upućuju na „kaznenu“ optužbu iako su se pojavljivala određena pitanja koja su upućivala na moguće elemente kaznenog postupka. Zajedničko je za sve te predmete da oni ne sadrže kazneni element koji je ESLJP opisao kao „uobičajenu vidljivu osobinu kazni za kazneno djelo“ (*Öztürk protiv Njemačke*, § 49).

Ako je svrha kazne kažnjavanje i odvraćanje, postupak će se, u svjetlu Konvencije, vjerojatno smatrati „kaznenim“. Ako je kazna dovoljno stroga (duža zatvorska kazna), članak 6. Konvencije primjenjivat će se pod svojim „kaznenim“ naslovom bez obzira kako država članica naziva taj postupak. ESLJP je utvrdio da bi kod odlučivanja je li osoba subjekt kaznene optužbe u obzir trebalo uzeti tri kriterija: 1/ klasifikacija po nacionalnom pravu, 2/ priroda „djela“ i narav i 3/ stupanj težine kazne koja je moguća za to djelo (*Engels protiv Nizozemske* (1979.-80.) §§ 82-83). U skladu s praksom ESLJP-a, odredbe članka 6. Konvencije mogu se primjenjivati na pojedine administrativne postupke (upravne, disciplinske, carinske, porezne), prometne prekršaje koji se kažnjavaju novčanom kaznom ili gubitkom prava (*Lutz protiv Njemačke*, *Schmautzer protiv Austrije*; *Malige protiv Francuske*); prekršaje protiv radno-pravne regulative (*Hüseyin Turan protiv Turske*), itd.

1. Direktiva 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima (poveznica)

Prva od šest navedenih direktiva Europske unije donesena je kako bi utvrdila pravila koja se odnose na pravo na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, kao i postupcima za izvršenje Europskog uhidbenog naloga (vidi članak 1. Direktive). Zanimljivo je spomenuti da Unija jamči ova prava ne samo u postupcima koji uključuju i Europski uhidbeni nalog, nego **sve kaznene postupke** na njenom teritoriju, pa čak i interne postupke koji se odnose na jednu državu.

U smislu definiranja početka i završetka „kaznenog postupka“, Direktiva propisuje sljedeće:

Članak 1.

(2) Pravo [na tumačenje i prevođenje] primjenjuje se na osobe od trenutka kad ih nadležno tijelo neke države članice službenom obaviješću ili na neki drugi način obavijesti da su osumnjičene ili optužene za počinjenje kaznenog djela, pa do zaključenja postupka, a to znači dok se konačno ne utvrdi jesu li počinili to kazneno djelo, uključujući, prema potrebi, i izricanje presude i rješenje svih žalbi.

Direktiva propisuje dva različita prava: pravo na tumačenje (članak 2.) i pravo na prijevod bitnih dokumenata (članak 3.). Pri tome se pojam „bitni dokumenti“ odnosi na sve odluke o lišavanju slobode, svaki optužni prijedlog ili optužnicu te sve presude (članak 3.(2)). Nadležna tijela država članica odlučuju je li bitan još neki dokument (članak 3.(3)). Troškove tumačenja i prevođenja, bez obzira na ishod postupka, snose države članice (članak 4.).

Članak 2.

Pravo na tumačenje

(1) Države članice osiguravaju da se osumnjičenicima ili optuženicima koji ne govore ili ne razumiju jezik predmetnog kaznenog postupka bez odlaganja omogućiti tumačenje tijekom kaznenog postupka pred istražnim i pravosudnim tijelima, uključujući tijekom policijskih ispitivanja, svih sudskih rasprava i svih drugih potrebnih saslušanja.

Članak 3.

Pravo na prijevod bitnih dokumenata

(1) Države članice osiguravaju da se osumnjičenicima ili optuženicima koji ne razumiju jezik predmetnog kaznenog postupka u razumnom roku osigura pisani prijevod svih dokumenata bitnih za osiguranje ostvarivanja njihova prava na obranu i jamstva pravičnosti postupka.

Kao što je navedeno, Direktivom se uspostavljaju minimalni standardi. Dakle, ako Konvencija, Povelja Europske unije ili bilo koji drugi instrument međunarodnog ili nacionalnog prava predviđa višu razinu zaštite, Direktiva ne ograničava prava ili proceduralne odredbe zajamčene tim dokumentima i ne odstupa od njih (članak 8.).

2. Direktiva 2012/13/EU o pravu na informiranje u kaznenom postupku (poveznica)

Cilj direktive je ostvarivanje zajedničkih minimalnih pravila obrane koja se imaju primjenjivati u području informacija o pravima osoba i o optužba protiv osoba osumnjičenih ili okrivljenih da su počinile kazneno djelo.

Članak 1.

Ovom se Direktivom utvrđuju pravila o pravu na informiranje osumnjičenika ili okrivljenika o njihovim pravima u kaznenom postupku i optužbama protiv njih. Njome se također utvrđuju pravila o pravu na informiranje osoba koje su predmetom europskog uhiđenog naloga o njihovim pravima.

Dakle, Direktiva se primjenjuje na osumnjičenike i okrivljenike i jamči im pravo da budu informirani o svojim postupovnim pravima (članci 3. do 5.), kao i pravo da budu informirani o onome što im se stavlja na teret (članak 6.). Pravo na uvid u spis predmeta (članak 7.) uređeno je kao poseban dio okrivljenikova prava da bude informiran o onome što mu se stavlja na teret. Pravo na obavijest o prirodi i razlozima optužbe jedno je od minimalnih prava obrane iz članka 6. stavka 3. Konvencije. U odnosu na smisao tog prava, ESLJP je kroz svoju dosadašnju judikaturu to pravo povezivao ili s pravom na pravičan postupak zajamčen člankom 6. stavak 1. Konvencije (*Sejdovic protiv Italije*, 56581/00, 1. ožujka 2006.) ili s pravom na dovoljno vrijeme i mogućnost za pripremu obrane iz članka 6. stavak 3. točka (b) Konvencije (*Dallos protiv Mađarske*, 29082/95, 1. ožujka 2001).

Pravo na obavijest (informiranost) u tom smislu zaslužuje posebnu pozornost. Prava obrane imaju iznimnu ulogu u kaznenom postupku i to od trenutka kad je osoba formalno obaviještena da je optužena za kazneno djelo navođenjem činjeničnih i pravnih temelja optužbe protiv nje (*Kamasinski protiv Austrije*, § 79; *Pélissier i Sassi protiv Francuske*, § 51). ESLJP je utvrdio da konvencijsko pravo iz članka 6. zahtijeva da se osumnjičenika ili okrivljenika obavijesti ne samo o razlozima optužbe, odnosno o radnjama koje je navodno počinio i o okolnostima na kojima se optužba temelji, nego i o prirodi optužbe, odnosno o pravnoj kvalifikaciji navedenih radnji (*Mattoccia protiv Italije*, § 59; *Penev protiv Bugarske*, §§ 33 i 42, 7. siječnja 2010). Informacija o optužbi ne mora nužno sadržavati navođenje dokaza na kojima se optužba temelji (*X. protiv Belgije*; *Collozza i Rubinat protiv Italije*).⁹

Nadalje, ESLJP je utvrdio da je obveza da se osumnjičenika ili okrivljenika obavijesti o optužbi u potpunosti u rukama državnog odvjetništva. Ta se obveza ne može ispuniti samo tako da se te informacije učine dostupnima, a da se na njihovo postojanje ne upozori obrana (*Mattoccia protiv Italije*, 23969/94, 25. srpnja 2000, *Chichlian i Ekindjian protiv Francuske*, § 71). Kada je riječ o ranjivim okrivljenicima, domaća nadležna tijela dužna su poduzeti dodatne mjere kako bi se osobi omogućilo da bude obaviještena o prirodi i razlozima optužbe protiv sebe (za osobe s duševnim smetnjama vidi *Vaudelle protiv Francuske*, 35683/97, 30. siječnja 2001., § 65).

⁹ U praksi ESLJP-a nisu razvijeni obvezujući standardi u odnosu na način na koji će domaća nadležna tijela obavijestiti osumnjičenika ili okrivljenika o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega. (*Pélissier i Sassi protiv Francuske*, 25444/94, 25. ožujka 1999, § 53, *Drassich protiv Italije*, § 34; *Giosakis protiv Grčke*, § 29). Iz tog razloga direktiva daje samo primjer takve obavijesti (uvodna izjava, točka 22., primjer u prilogima).

Direktiva koristi termin “žurno” za pružanje obavijesti osumnjičenicima ili okrivljenicima. ESLJP je utvrdio da pružanje informacije osobi koja je optužena za kazneno djelo mora ostaviti dovoljno vremena za pripremu njegove obrane. To je načelo koje ističe svrhu članka 6. stavka 3. Konvencije (*C. protiv Italije* (odluka)).¹⁰

Članak 3.

(1) Države članice osiguravaju da se osumnjičenicima ili okrivljenicima žurno pruže informacije barem o sljedećim postupovnim pravima, kako se primjenjuju prema nacionalnom pravu, kako bi im se omogućilo djelotvorno ostvarivanje tih prava:

- a) pravo pristupa odvjetniku;
- b) pravo na besplatan pravni savjet i uvjeti za dobivanje takvog savjeta;
- c) pravo na informiranost o optužbama u skladu s člankom 6. [Direktive];
- d) pravo na tumačenje i prevođenje;
- e) pravo na uskraćivanje iskaza.

(2) Države članice osiguravaju da se informacije pružene u skladu sa stavkom 1. daju usmeno ili u pisanom obliku, na jednostavnom i razumljivom jeziku, uzimajući u obzir posebne potrebe ranjivih osumnjičenika ili ranjivih okrivljenika.

Što se oblika u kojem se ove informacije pružaju osumnjičeniku ili okrivljeniku, Direktiva od država članica zahtijeva da pripreme obavijest o pravima sastavljenu na jednostavnom i razumljivom jeziku te da osumnjičenik/okrivljenik smije pročitati takvu obavijest i držati u svom posjedu cijelo vrijeme dok mu je sloboda oduzeta (članak 4.). Uz to, obavijest treba sadržavati informacije o pravu pristupa spisu predmeta, pravu obavješćivanja konzularnih tijela i jedne osobe, pravu pristupa hitnoj liječničkoj pomoći i najvećem mogućem broju sati ili dana za vrijeme kojih osumnjičenci ili okrivljenici mogu biti lišeni slobode prije njihovog izvođenja pred pravosudno tijelo.

Osim informacija o pravima, Direktiva obvezuje države članice da osumnjičenika ili okrivljenika informiraju o optužbama, odnosno o kaznenim djelima za koja se sumnja ili za čije počinjenje su okrivljeni (članak 6.). Uz to, države članice osiguravaju da uhićene osobe ili njihovi odvjetnici imaju pristup dokumentima povezanim s predmetnim slučajem koji su ključni za djelotvorno pobijanje zakonitosti uhićenja ili zadržavanja (članak 7.).

U praksi ESLJP-a razvijeni su različiti standardi vezani uz pravo osumnjičenika ili okrivljenika (ili njihovih branitelja) na uvid u spis predmeta. To pravo ovisi o tome je li riječ o „svakom“ osumnjičeniku ili okrivljeniku ili se radi o osumnjičeniku ili okrivljeniku kojem je oduzeta sloboda za potrebe kaznenog postupka. Onemogućavanje pristupa spisu predmeta obrani može dovesti do povrede jednakosti oružja (*Kuopila protiv Finske*, § 38.). Do povrede može doći i ako osumnjičeni ili okrivljenik ima ograničen pristup spisu predmeta iz razloga javnih interesa (*Matyjek protiv Poljske*, § 65).

¹⁰ Četiri mjeseca prije suđenja je prihvatljivo. S druge strane, u presudi *Borisova protiv Bugarske*, §§ 43-45, utvrđeno da nije prihvatljivo da svega par sati osumnjičeni ima pravo na pripremu obrane i to bez branitelja.

Prema judikaturni Europske komisije za ljudska prava “mogućnosti za pripremu obrane”, iz članka 6. stavak 3.b Konvencije, uključuju i “mogućnost okrivljenika da se upozna, u svrhu pripreme svoje obrane, s rezultatima poduzetih istraživanja”. To je jedan aspekt načela kontradiktornosti: kako bi mogla odgovoriti na optužbu, obrana mora ne samo biti svjesna optužbe, nego mora biti upoznata i s razlozima na kojima se temelji optužba (*Guy Jaspers protiv Belgije* (8404/78) stavak 56; *Foucher protiv Francuske* § 27; *Jasper protiv Ujedinjene Kraljevine*, §§ 55-57 i *Rowe i Davis protiv Ujedinjene Kraljevine*, §§ 46-50). Ovo se pravo često opisuje i kao element “načela jednakosti oružja”. U dijelu Direktive „Pravo pristupa spisu predmeta“ (članak 7.) uočljivo je da je judikatura ESLJP-a poslužila kao temelj za rješenja koja propisuje Direktiva.

Prilog direktive uključuje i ogledni primjerak obavijesti o pravima koji nadležnim tijelima može pomoći u sastavljanju njihovih vlastitih obavijesti na nacionalnoj razini. Naravno, korištenje ovog primjerka nije obvezujuće za države članice.

3. Direktiva 2013/48/EU o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (poveznica)

Direktiva utvrđuje minimalne standarde prava osumnjičenika i okrivljenika u tri dijela prava obrane: 1) pravu na odvjetnika, odnosno branitelja, 2) pravu na obavješćivanje treće strane o oduzimanju slobode te 3) pravu na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima tijekom trajanja oduzimanja slobode (vidi članak 1.).

Direktiva nalaže da se osumnjičenicima i optuženicima osigura pravo na pristup odvjetniku koje će omogućiti učinkovito ostvarivanje tog prava. Prava obrane ne smiju biti teorijska i iluzorna, nego praktična i djelotvorna (*Imbrioscia protiv Švicarske*, 13972/88, 24. studenog 1993., § 38; *Salduz protiv Turske*, 36391/02, 27. studenog 2008., § 55).

Pravo na branitelja u policijskoj postaji tijekom policijskog ispitivanja u praksi ESLJP-a afirmiralo se kao sastavni dio prava iz članka 6. stavka 3. točke c) Konvencije. ESLJP to je pravo ograničio na slučajeve u kojima je policija ispitivala uhićenike (*John Murray protiv Ujedinjene Kraljevine*, § 63; *Öcalan protiv Turske* [VV], § 131; *Salduz protiv Turske* [VV], § 54; *Averill protiv Ujedinjene Kraljevine*, § 59; *Brennan protiv Ujedinjene Kraljevine*, § 45; *Dayanan protiv Turske*, § 31).

Prva takva odluka bila je u predmetu *Salduz protiv Turske*, stoga se i ovo novo tumačenje članka 6. stavka 3.(c) Konvencije, potvrđeno u više kasnijih odluka, naziva i “doktrinom Salduz”. Naime, doktrina Salduz počiva na stavu da članak 6. stavak 1. Konvencije zahtijeva, kako bi pravo na pravično suđenje ostalo dovoljno “praktično i učinkovito”, da bi, u pravilu, pristup branitelju

trebao biti osiguran od prvog policijskog ispitivanja osumnjičenika, osim ako osobite okolnosti slučaja ne upućuju na postojanje uvjerljivih razloga (*compelling reasons*) za ograničenje tog prava.¹¹ Čak i onda kada vrlo uvjerljivi razlozi iznimno opravdaju uskratu pristupa branitelju, takvo ograničenje, bez obzira na njegovo opravdanje, ne smije nerazmjerno narušiti prava okrivljenika prema članku 6. Konvencije. Prava obrane će u načelu biti nepovratno narušena kada se inkriminirajuće izjave dane tijekom policijskog ispitivanja bez pristupa branitelju koriste za osudu.

Značajna je i presuda u kojoj je ESLJP utvrdio povredu članka 6. Konvencije jer osumnjičeniku nije osigurano pravo na branitelja tijekom policijskog ispitivanja premda se branio šutnjom i nije dao nikakav dokaz policiji (*Dayanan protiv Turske*, 7377/03, 13. listopada 2009. § 32.) U obrazloženju presude, uz pravo na branitelja, ESLJP pozvao se i na načelo jednakosti oružja.

Mađer i *Šebalj* ističu se kao primjeri presuda u kojima je ESLJP otklonio sve dvojbe nalaže li doktrina Salduz da se osumnjičeniku ostvari pravo na branitelja ne samo prije nego i tijekom policijskog ispitivanja (*Mađer protiv Hrvatske*, 56185/07, 21. lipnja 2011., *Šebalj protiv Hrvatske*, 4429/09, 28. lipnja 2011.).

Međutim, standard ESLJP-a dosegnut doktrinom Salduz snižen je najnovijim presudama *Ibrahim i ostali protiv Ujedinjene Kraljevine*, 50541/08, 50571/08, 50573/08 9 40351/09., od 13. rujna 2016., a osobito *Simeonovi protiv Bugarske*, 21980/04, 12. svibnja 2017.

Presuda u predmetu *Ibrahim i ostali protiv Ujedinjene Kraljevine* razrađuje pretpostavke pod kojima je dopušteno ograničenje prava na branitelja u policijskoj postaji. Ustanovljena su mjerila za postojanje uvjerljivih razloga privremene uskrate prava na pristup branitelju od prvog policijskog ispitivanja (premda samo iznimno i privremeno, uz ocjenu specifičnih okolnosti konkretne situacije i u skladu sa domaćim pravom), ako je, unatoč ograničenju, postupak sagledan u cjelini bio pravičan. Time je zapravo otvorena mogućnost ograničenja prava na branitelja i u situacijama kada za to uopće ne postoje opravdani razlozi.

Presudom u predmetu *Simeonovi protiv Bugarske*, ESLJP je otišao korak dalje, i premda nije utvrdio postojanje „vrlo uvjerljivih razloga“ koji bi opravdali ograničenje prava na branitelja (do kojeg je došlo u policiji), proveo je „vrlo strogu ocjenu“ je li postupak ipak bio pravičan i zaključio da zbog toga što tijekom policijskog zadržavanja nije došlo do povrede privilegija protiv samooptuživanja, uskrata prava na branitelja nije povrijedila pravičnost postupka iz članka 6. Konvencije, sagledanog u cjelini.

Direktiva slijedi praksu ESLJP-a, te u situacijama kada je iskaz osumnjičenika ili okrivljenika pribavljen uz povredu prava na branitelja traži da su u postupku sagledanom u cjelini poštivana prava obrane i pravičnost postupka.

¹¹ U konkretnom predmetu *Salduz protiv Turske*, kao ni u posljednjem sudske odluke ESLJP-a, nije utvrđeno koji bi to bili „vrlo uvjerljivi razlozi“ za mogućnost ograničenja prava na branitelja u policiji. Tako je pitanje kriterija mogućih ograničenja prava na branitelja u policiji zapravo ostalo otvoreno.

Članak 3.

(1) Države članice osiguravaju da osumnjičeni ili optužene osobe imaju pravo na pristup odvjetniku u takvom trenutku i na takav način da dotičnoj osobi omogućavaju praktično i učinkovito ostvarivanje svojih prava obrane.

(3) Pravo na pristup odvjetniku obuhvaća sljedeće:

- a) države članice osiguravaju da osumnjičeni ili optužene osobe imaju pravo na privatni sastanak i komunikaciju s odvjetnikom koji ih zastupa, uključujući prije ispitivanja od strane policije ili od strane drugog tijela odgovornog za provedbu zakona ili pravosudnog tijela;
- b) države članice osiguravaju da osumnjičeni ili optužene osobe imaju pravo na prisutnost svojega odvjetnika e pravo da on učinkovito sudjeluje u ispitivanju [...];
- c) države članice osiguravaju da osumnjičeni ili optužene osobe imaju, kao minimum, pravo da njihov odvjetnik prisustvuje sljedećim istražnim radnjama ili radnjama prikupljanja dokaza, ako su te radnje predviđene nacionalnim pravom i ako se od osumnjičenika ili optužene osobe zahtijeva ili joj je dopušteno da posjećuje:
 - i. dokazne radnje prepoznavanja
 - ii. suočavanja
 - iii. rekonstrukcije zločina.

ESLJP je zauzeo stav da pravo osumnjičenika na branitelja prije i tijekom svakog, pa i policijskog ispitivanja, bez obzira na to je li osumnjičenik lišen slobode, predstavlja minimalno jamstvo jer je samo lišenje slobode posebna osnova za ostvarivanje prava na branitelja. Pri tome nije bitna forma koju nacionalna zakonodavstva propisuju ili ne propisuju za policijsko ispitivanje, kao ni uvjeti pod kojima se rezultati ispitivanja mogu koristiti kao dokaz. Dakle, i sam pojam ispitivanja treba shvatiti u materijalnom smislu, poput pojma „optužbe“ i „osumnjičenika“ i na taj način tumačiti i ovu Direktivu.

Direktiva ne dopušta ograničenja prava na povjerljivost komunikacije. Naime, prema judikaturi ESLJP-a, komunikacija okrivljenika s braniteljem uvijek je povjerljiva (*Bonzi protiv Švicarske* (odluka); *Can protiv Austrije*, § 52).

Članak 4. Povjerljivost

Države članice poštuju povjerljivost komunikacije između osumnjičenika ili optuženih osoba i njihova odvjetnika u ostvarivanju prava na pristup odvjetniku predviđenog ovom Direktivom. Ta komunikacija uključuje sastanke, korespondenciju, telefonske razgovore i druge oblike komunikacije dopuštene nacionalnim pravom.

Nadalje, u skladu sa judikaturom ESLJP-a, Direktiva dopušta odricanje od prava na pristup branitelju. Odricanje od prava na branitelja može biti izričito ili prešutno, no mora biti utemeljeno na slobodnoj volji, utvrđeno na nedvosmislen način i popraćeno minimalnim jamstvima razmjernima njegovoj važnosti. Pri tome nije dovoljno samo da odricanje bude voljno, nego osumnjičenik mora biti svjestan i u stanju razumno predvidjeti posljedice odricanja (*Pischalnikov protiv Rusije*, 7025/04, 24. rujna 2009., § 76).

Dakle, sukladno sudskoj praksi ESLJP-a, odricanje se mora temeljiti na osumnjičeničnikovoj ili optuženikovoj slobodnoj volji „... utvrđeno na nedvosmislen način i biti popraćeno zaštitnim sredstvima razmjernim njegovoj važnosti“ (*Mader protiv Hrvatske*).

U današnjim kaznenim postupcima sve se češće koriste izjave o odricanju. Pri tome je nužno pažljivo procijeniti valjanost odricanja od prava na pristup branitelju jer „...označen znak X u rubrici „nije zatražen branitelj“ u izjavi ne odražava valjanost odricanja od prava na pristup branitelju tijekom policijskog zadržavanja. Osim toga, u dotičnom predmetu, čim je okrivljenica dobila pristup branitelju, povukla je prethodnu izjavu. Sudovi u Turskoj nisu ispitali ni valjanost odricanja ni izjave koje je dala u policiji dok nije imala branitelja. Propusti u sudskom ispitivanju nisu otklonjeni primjenom nekih drugih postupovnih jamstava (*Ardaq protiv Turske*).

Nakon što je okrivljenik oslobođen od optužbi, čime je izgubio i „status žrtve“, zahtjev se smatra nedopuštenim (*Bouglame protiv Belgije*).

Okrivljenik ima pravo na besplatnu pravnu pomoć ako nema dovoljno sredstava da sam podmiri takve troškove i tada je jedini teret optuženika dokazati takav nedostatak sredstava na temelju naznaka. U tom kontekstu, u nekim slučajevima, dovoljna je okrivljenikova izjava (*Pakelli protiv Njemačke*). S druge strane, potrebno je voditi računa i o interesu pravde kao o činjeničnom pitanju u konkretnom predmetu. U tom smislu, predmet *Behman protiv Ujedinjene Kraljevine* daje orijentacijske kriterije (uskraćivanje slobode, složenost predmeta, težina kazne).

Članak 9. Odricanje od prava

(1) Ne dovodeći u pitanje nacionalno pravo [...], države članice osiguravaju, u pogledu svakog odricanja od prava iz članka 3. i 10.:

- a) da osumnjičenik ili optužena osoba primi, u usmenom ili pisanom obliku, jasne i zadovoljavajuće informacije na jednostavnom i razumljivom jeziku o sadržaju dotičnog prava i mogućim posljedicama odricanja od njega; i
- b) da se odricanje od prava daje dobrovoljno i nedvosmisleno.

4. Direktiva (EU) o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (poveznica)

Interpretarea corectă a conținutului și extinderii prezumției de nevinovăție a unei persoane acuzate este extrem de importantă în dreptul european; acest principiu este recunoscut și la nivelul legislației primare a UE, în articolul 48 al CDFUE.¹²

¹² Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009. Povelja je stekla pravno obvezujuću učinak. Pretpostavka nedužnosti iz Povelje ima jednako značenje i opseg primjene kao pretpostavka nedužnosti zajamčena člankom 6. stavak 2.

Članak 48. Povelje Europske unije

(1) *Svaki optuženik smatra se nedužnim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.*

(2) *Zajamčeno je poštovanje prava na obranu svakog optuženika.*

U travnju 2006. Europska komisija objavila je Zelenu knjigu o pretpostavci nedužnosti; svrha ovog dokumenta bila je utvrditi postoje li zajednički minimalni pravni standardi o pretpostavci okrivljenikove nedužnosti u državama članicama. To je razmatrano kroz temeljne elemente koji čine sadržaj pretpostavke okrivljenikove nedužnosti: javno upućivanje na krivnju prije donošenja sudske presude, zabrana zatvaranja (osim u iznimnim slučajevima uz obvezu poštivanja pretpostavke nedužnosti), teret dokazivanja je na optužbi, pravo na šutnju, privilegij od samooptuživanja, pravo okrivljenika da bude prisutan na suđenju te opravdanje primjene posebnih mjera kod kaznenih djela terorizma.

Cilj ove Direktive je propisati minimalna pravila o određenim vidovima prava osumnjičenih ili optuženih osoba da budu smatrane nedužnima dok im se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja, kao i pravo sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (članak 1.). Namjera je Direktive da se poštivanje pretpostavke nedužnosti osigura čak i prije nego što nadležno tijelo obavijesti osobu o činjenici da je osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela i da se protegne sve do okončanja postupka tj. do donošenja pravomoćne presude (*Wemhoff protiv Njemačke*, 21229/64, 27. lipnja 1968.).

Članak 4.

Javna upućivanja na krivnju

(1) *Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se, dok god se osumnjičeniku ili optuženiku ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom, u izjavama za javnost tijela javne vlasti i sudskim odlukama, osim onih o krivnji, za tu osobu ne navodi da je kriva. Time se ne dovode u pitanje radnje kaznenog progona kojima je cilj dokazati krivnju osumnjičenika ili optuženika ni privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska ili druga nadležna tijela i koje se temelje na sumnji ili inkriminirajućim dokazima.*

U uvodnoj izjavi 17. navodi se definicija pojma „izjave za javnost tijela javne vlasti“: „sve izjave koje se odnose na kazneno djelo i koje dolaze od tijela uključenog u kazneni postupak u vezi s tim kaznenim djelom, kao što su pravosudna, policijska tijela ili druga tijela kaznenog progona, ili od nekog drugog tijela javne vlasti, kao što su ministri ili drugi javni službenici, podrazumijevajući da se njima ne dovodi u pitanje nacionalno pravo o imunitetu“. U skladu s praksom ESLJP-a, to koji uključuje i izjave o povezanim drugim postupcima koji su zaključeni donošenjem pravomoćne oslobađajuće presude za osumnjičenu ili optuženu osobu i sudske izjave iz razdoblja prije sudskog postupka (*Alenet de Ribemont protiv Francuske* 15175/89, 10. veljače 1995.; *Daktaras protiv Litve* 42095/98, 10. listopada 2010., §§ 41-42).

ESLJP u više je presuda određivao kontekst i doseg javnog upućivanja na krivnju prije izricanja osuđujuće presude. Tako je kao jedno od osnovnih aspekta načela pretpostavke nedužnosti utvrdio da sud ili državni službenik ne mogu javno predstaviti osumnjičene ili optužene osobe kao krive za kazneno djelo ako im se nije sudilo i ako nisu osuđene za to djelo pravomoćnom presudom (*Minelli protiv Švicarske*, 8660/79, 25. ožujka 1983.).

Povreda pretpostavke nedužnosti u kontekstu javnog upućivanja na krivnju obuhvaća i sudske odluke donesene tijekom prethodnog postupka, a osobito u vezi s donošenjem odluka o određivanju istražnog zatvora u kojima se ukazuje ili pak pretpostavlja okrivljenikova krivnja (*Lavents protiv Latvije* 58442/00, 28. studenog 2002., § 125-127; *Matijašević protiv Srbije*, 23037/04, 19. rujna 2006., § 40, 47).

Kao što je i ESLJP utvrdio, jamstvo pretpostavke nedužnosti ne može spriječiti vlasti da informiraju javnost o kaznenim istragama koje su u tijeku (*Allenet de Ribemont protiv Francuske*, § 38, *Karakaş i Yeşilirmak protiv Turske*, 43925/985, 28. lipnja 2005.), no to morau učiniti s diskrecijom i oprezom koji su nužni da bi se zaštitila pretpostavka nedužnosti (*Fatullayev protiv Azerbajdžana*, 40984/07, 22. travnja 2010.), § 159; *Allenet de Ribemont protiv Francuske*, § 38; *Garycki protiv Poljske*, § 69).¹³

Definiranje „javne vlasti“ koja može dati izjavu, u istoj uvodnoj izjavi Direktive (17.), predstavlja širenje dosega pretpostavke okrivljenikove nedužnosti na sve državne službenike bez obzira na javnu dužnost koju obavljaju. Praksa ESLJP-a predstavlja uporište za takvo shvaćanje. U njoj je izričito istaknuto da i druga tijela javne vlasti mogu u svojim izjavama za javnost povrijediti pretpostavku nedužnosti (*Peša protiv Hrvatske*, 40523/08, 8. travnja 2010.).

Kada je riječ o sadržaju pretpostavke nedužnosti, Direktiva je usko vezana uz praksu ESLJP-a koji je određivao sadržaj pretpostavke nedužnosti od slučaja do slučaja. Postoje četiri bitna segmenta kojima se u direktivi pristupa s aspekta sadržaja pretpostavke nedužnosti. To su: javna upućivanja na krivnju prije osude, teret dokazivanja i traženi standard dokazivanja, pravo osobe da ne inkriminira samu sebe i da odbije suradnju te pravo na šutnju.

<p>Članak 5. Predstavljanje osumnjičenika ili osuđenika</p>	<p>Članak 6. Teret dokaza</p>	<p>Članak 7. Pravo brani se šutnjom i pravo osobe da samu sebe ne izloži kaznenom progonu</p>
<p>(1) Države članice poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi se osiguralo da se osumnjičeni ili optuženi na sudu i u javnosti upotrebom mjera tjelesnog ograničavanja slobode ne predstavljaju kao krivi.</p>	<p>(1) Države članice osiguravaju da je teret dokaza u postupku utvrđivanja krivnje osumnjičenika ili optuženika na tužitelju. Time se ne dovodi u pitanje obveza suca ili nadležnog suda da traži inkriminirajuće i oslobađajuće dokaze te pravo obrane da podnese dokaze u skladu s mjerodavnim nacionalnim pravom.</p>	<p>(1) Države članice osiguravaju da osumnjičeni i optuženi imaju pravo braniti se šutnjom u vezi s kaznenim djelom za čije su počinjenje osumnjičeni ili optuženi.</p> <p>(2) Države članice osiguravaju da osumnjičeni i optuženi imaju pravo same sebe ne izložiti kaznenom progonu. <i>autoincrimina.</i></p>

¹³ Fotografija optuženika u zatvorskoj odjeći imala je dovoljno snažan utjecaj da u javnosti pojača uvjerenje u njegovu krivnju pa je ESLJP zaključio da je time povrijeđena pretpostavka okrivljenikove nedužnosti (*Samoila i Cionca protiv Rumunjske*, 33065/03, 4. ožujka 2008. § 99-100).

Pravilo prema kojem teret dokaza u kaznenom postupku leži na tužitelju, a koji propisuje i direktiva, karakteristika je suvremenih kaznenih postupaka kako u angloameričkom tako i u kontinentalno-europskom pravnom krugu. Osim što je teret dokaza na tužitelju, svaka se sumnja treba tumačiti u korist osumnjičenog ili optuženog. Na tužitelju je da informira optuženog o optužbama protiv njega i izloži dokaze na kojima temelji optužbu kako bi optuženi mogao pripremiti i izložiti svoju obranu sukladno optužbama (*Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španjolske*, § 77; *Janosevic protiv Švedske*, § 97). Pretpostavka nedužnosti bit će prekršena ako je teret dokaza prebačen sa tužitelja na obranu (*Telfner protiv Austrije*, § 15).

Iznimno se teret dokaza može prebaciti na okrivljenika, ali u tom slučaju, zakonodavac je dužan uzeti u obzir važnost svega što se dovodi u pitanje s jedne strane i prava na obranu s druge strane. Drugim riječima, načini kojima se to postiže trebali bi biti u razumnoj mjeri razmjerni opravdanom cilju koji se želi postići (načelo proporcionalnosti). Primjerice, sukladno članku 172., stavak 3. Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske, okrivljenik će se osloboditi optužbe ako dokaže da iz opravdanih razloga nije mogao platiti troškove uzdržavanja.

Konvencija ne spominje privilegij protiv samooptuživanja, ali ESLJP ga je izveo iz načela pravičnog postupka prema odredbama članka 6. stavka 1. i 2. Konvencije. Odrednice privilegija protiv samooptuživanja ESLJP je postavio u predmetu *Funke protiv Francuske*, 10828/84, 25. veljače 1993., a zatim u predmetu *Saunders protiv Ujedinjene Kraljevine*, 19187/91, 17. prosinca. 1996, § 68.

Pravo na šutnju i privilegij protiv samooptuživanja općepriзнati su međunarodni standardi. Privilegij protiv samooptuživanja oslanja se na pravo okrivljenika na uskratno iskaza, odnosno da ne iznese svoju obranu, odbije odgovoriti na postavljeno pitanje ili da se brani šutnjom. Pravo ne biti prisiljen svjedočiti protiv sebe ili priznati krivnju, kao i pravo ne surađivati i pravo na šutnju, u osnovni su pojma pravičnog (fair) suđenja iz članka 6. Konvencije (iako ih Konvencija izriječno ne spominje, ali prepoznati su u judikaturi ESLJP-a *Heaney i McGuinness protiv Irske*, 34720/97, 21. prosinca 2000., *Jalloh protiv Njemačke*, 54810/00, 11. srpnja 2006.). Direktiva i ovdje počiva na tumačenju ESLJP-a.

Sudska praksa ESLJP-a obuhvaća i situacije koje ne predstavljaju povredu privilegija protiv samooptuživanja, npr. biološki materijal koji se uzima od optuženika i koji postoji neovisno o njegovoj volji (npr. uzorci krvi ili urina, uzorak tkiva za DNK analizu).

Kako bi se poštovala pretpostavka nedužnosti, važno je, posebice u sudskim odlukama, koristiti pojmove i izraze koji se ne odnose na krivnju. U tom smislu, „mora postojati osnovna razlika između izjave da je netko tek osumnjičen za počinjenje kaznenog djela i jasne izjave, dok nema pravomoćne osude, da je pojedinac počinio kazneno djelo o kojemu je riječ...“ (*Peša protiv Hrvatske*). Ovo se odnosi i na situacije u kojoj je optuženik je pravomoćno proglašen krivim (*Matijašević protiv Srbije*, § 49).

Članak 8.
Pravo sudjelovati na raspravi

(1) Države članice osiguravaju da osumnjičenicima i optuženici imaju pravo sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku koji se vodi protiv njih.

(2) Države članice mogu predvidjeti da se rasprava koja može završiti donošenjem odluke o krivnji ili nedužnosti osumnjičenika ili optuženika može voditi u njegovoj odsutnosti pod uvjetom da:

- a) osumnjičenik ili optuženik pravovremeno je obaviješten o raspravi i o posljedicama neopravdanog nedolaska; ili
- b) osumnjičenika ili optuženika koji je obaviješten o raspravi zastupa opunomoćeni branitelj kojeg je osumnjičenik ili optuženik sam imenovao ili ga je imenovala država. [...]

Načelo kontradiktornosti predviđa i Direktiva u poglavlju 3. Kontradiktornost označava „pravo stranaka da budu prisutne radnjama u postupku te saslušane prije donošenja odluke“. U kaznenom se postupku članak 6. stavak 1. Konvencije najčešće poklapa s konvencijskim pravom obrane iz članka 6. stavak 3., kao što je pravo ispitati svjedoke.

Konfrontacijska klauzula (pravo okrivljenika prema kojem on barem jednom u postupku mora imati mogućnost djelotvorno ispitati svjedoka optužbe) odnosi se ne samo na svjedoka, nego i na isprave, odnosno na sve dokaze optužbe. Pritom pojam „svjedok“ ima samostalno (autonomno) značenje bez obzira na klasifikaciju prema nacionalnom zakonodavstvu države članice (*Damir Sibgatullin protiv Rusije*, § 45; *S. N. protiv Švedske*, § 45). Drugim riječima, „svjedokom optužbe“ smatraju se iskazi svih osoba (odnosno svi dokazi) koje terete okrivljenika, uključujući i suokrivljenika (*Isgro protiv Italije*, 19. veljače 1991., 11339/85, *Vidal protiv Belgije*, 22. travnja 1992., 12351/86, *Luca protiv Italije*, 27. veljače 2001., 33354/96, *Mathisen protiv Norveške*, 9. studenog 2006., 18885/04 i 21166/04, *Trofimov protiv Rusije*, § 37), žrtve (*Vladimir Romanov protiv Rusije*, § 97), kao i vještaka (*Doorson protiv Nizozemske*, §§ 81-82) te materijalna dokumentacija (*Mirilashvili protiv Rusije*, §§ 158-159). Izuzeci od ovog ne smiju kršiti prava obrane (*Hümmer protiv Njemačke*, § 38; *Lucà protiv Italije*, § 39; *Solakov protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*, § 57).

Konfrontacijski standard snižen je recentom praksom ESLJP-a presudom u predmetu *Schtschaschwili protiv Njemačke*, 9154/10, 15. prosinca 2015. Po toj presudi i presudi *Seton protiv Ujedinjene Kraljevine*, 55287/10, od 31. ožujka 2016., u svakoj situaciji treba provesti test je li postupak u cjelini bio pravičan. Drugim riječima, prema tim odlukama, čak i nekonfrontiran iskaz svjedoka može biti temelj osude, ako je postupak u cjelini bio pravičan.

ZAKLJUČCI

Gore navedeni zakonski instrumenti rezultat su prakse ESLJP-a. U smislu njihove primjene, svaki zakonski instrument naglašava da bi trebalo uzeti u obzir tumačenje prava na pravično suđenje sukladno etabliranoj sudskoj praksi ESLJP-a. Izgleda ipak da se to odnosi na tumačenja koja su prethodila sniženju standarda (djelomično napuštanje *Salduz* doktrine i sniženje konfrontacijskog standarda).

Obrađene se direktive primjenjuju od najranijih faza kaznenog postupka, shvaćenog u materijalnom smislu, pa sve do konačnog okončanja kaznenog postupka, uključujući i postupak povodom izvanrednih pravnih lijekova. Sastavnice načela pravičnosti iz članka 6. Konvencije vidljive su u svakoj od promatranih direktiva, kako one koje Konvencija izrijekom spominje, tako i one koje je izgradila praksa ESLJP-a, kao što su pravo na pristup okrivljenika na raspravi u kaznenom postupku – načelo neposrednosti, privilegij od samooptuženja, pravo na stranački postupak, obrazloženu odluku, pravo na pravnu pomoć i konfrontacijska klauzula.

Pojedine mjere koje svaka direktiva propisuje, same za sebe ne ostvaruju cilj koji se želi postići njihovim propisivanjem nego se upravo kroz ukupnost poduzetih mjera i ukupnost direktiva želi ostvariti jamstvo prava na pravično suđenje.

Dr. Sc. Marijan Bitanga

Sudac Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske. Paralelno sa sudskim kompetencijama, razvijao je i akademsku karijeru (mr.sc. iz kaznenog prava). Glavna su mu područja interesa policijsko zadržavanje, lišenje slobode i ljudska prava općenito. Kao docent na Sveučilištu u Zadru (pravo medija, zakonodavstvo okoliša), povezuje pravnu teoriju i praksu. Sudjelovao je i predavao na brojnim konferencijama i seminarima te je jedan od potpredsjednika Udruge hrvatskih sudaca.

Doc. Dr. Sc. Marin Mrčela

Sudac vrhovnog suda i izvanredni profesor na Pravnom fakultetu u Osijeku, Hrvatska. Sudac Mrčela također je predsjednik Skupine država članica Vijeća Europe za borbu protiv korupcije (GRECO). Svojim je doprinosom potaknuo borbu protiv korupcije kroz multidisciplinarni pristup, pozivajući zemlje članice da postave temelje za sveobuhvatnu politiku koja će u borbu protiv korupcije uključiti sva tijela državne uprave. Prije nego što je postao predsjednik GRECO-a, sudac Mrčela bio je dugogodišnji član tijela Bureau GRECO-a, gdje je imao ključnu ulogu u izradi i uspostavljanju procjene političkog financiranja u Europi i SAD-u.

Sudac Mrčela bio je sudac u predmetima kaznenih djela ratnih zločina, a prije toga i stipendist programa Hubert H. Humphrey na Američkom Sveučilištu u Washingtonu, DC. Držao je predavanja o korupciji, pitanjima sigurnosti i ljudskim pravima na brojnim sveučilištima i u institucijama diljem svijeta.

JUDr. Zuzana Vikarská, MJur, MPhil, Ph.D.

Zuzana Vikarská predaje ustavno pravo i ljudska prava na Pravnom fakultetu Masarykova sveučilišta u Brnu te je sudski službenik pri Ustavnom sudu Češke Republike u timu sutkinje Kateřine Šimáčkové. Doktorirala je pravo na Karlovom sveučilištu u Pragu i završila dva poslijediplomska studija prava na Sveučilištu u Oxfordu. Prije toga studirala je pravo Europske unije i predavala na tu temu na Katoličkom Sveučilištu u Leuvenu (2011.-2014.) i Sveučilištu u Oxfordu (2018.-2019.), a imala je i istraživački boravak na Europskom institutu Sveučilišta u Leidenu (2021.). Njezino radno iskustvo uključuje i rad na položaju pravnog savjetnika za Ministarstvo vanjskih poslova Slovačke Republike tijekom slovačkog predsjedništva Vijeća EU-a (2016.), kao i praksu na Sudu Europske Unije u timu nezavisnog odvjetnika Michala Bobeka (2021.).

CEELI Institute (www.ceeliinstitute.org)

Institut CEELI nezavisna je i neprofitna organizacija sa sjedištem u Pragu, posvećena organizaciji stručnih osposobljavanja i usavršavanja za pravne stručnjake. U dva desetljeća postojanja CEELI Instituta, više od 5 000 sudaca, tužitelja i odvjetnika iz više od 50 zemalja sudjelovalo je u osposobljavanjima s različitim temama — od učinkovitosti suda i istraživanja za borbu protiv korupcije do sudačke etike i ljudskih prava. CEELI je organizirao programe u zemljama EU-a, uključujući zemlje Središnje i Istočne Europe, zemlje bivšeg Sovjetskog Saveza, Bliskog istoka, Sjeverne Afrike i Južne Azije.

Udruga hrvatskih sudaca (UHS)

UHS osnovana je 1991. godine i jedina je udruga sudaca u Hrvatskoj. Broji 1185 sudaca članova koji su podijeljeni u 21 ogranak. Ciljevi udruge uključuju promicanje ustavnosti i zakonitosti kao najvažnijih pravnih i etičkih vrijednosti, zaštitu nezavisnosti sudstva, dostojanstva sudaca i sudske djelatnosti, promicanje profesionalnih interesa i unapređenje stručnog osposobljavanja sudaca.

Ovaj je program financiran iz programa Pravosuđe
Europske unije za razdoblje 2014.-2020.

CEELI Institute

Villa Grébovka

Havlíčkovy Sady 58

120 00 Prague

Czech Republic

www.ceeliinstitute.org

office@ceeli.eu